

Република Србија
ВРХОВНИ СУД
Рев 8197/2021
11.05.2023. године
Београд

У ИМЕ НАРОДА

Врховни суд, у већу састављеном од судија Бранислава Босиљковића, председника већа, Бранке Дражић и Драгане Бољевић, чланова већа, у парници тужиоца АА из ..., кога заступа Гордана Михаиловић адвокат из ..., против тужених ББ, ВВ и ГГ свих из ..., које заступа Дејан Ћасић адвокат из ..., ради утврђења и иселења, одлучујући о ревизији тужиоца изјављеној против пресуде Апелационог суда у Београду Гж 5769/20 од 03.03.2021. године, на седници одржаној 11.05.2023. године, донео је

ПРЕСУДУ

ОДБИЈА СЕ ревизија тужиоца изјављена против пресуде Апелационог суда у Београду Гж 5769/20 од 03.03.2021. године у делу става првог изреке, којим је потврђена одлука о одбачају тужбе за утврђење да ванпарнично решење Петог општинског суда у Београду Р1 171/98 од 08.07.1998. године не производи правно дејство, што би тужени били дужни да трпе, која је садржана у дела става другог изреке пресуде Првог основног суда у Београду П 17038/18 од 20.12.2019. године.

У преосталом делу се **УКИДАЈУ** пресуда Апелационог суда у Београду Гж 5769/20 од 03.03.2021. године и пресуда Првог основног суда у Београд П 17038/18 од 20.12.2019. године у ставовима другом, трећем и четвртном изреке и спис **ВРАЋА** првостепеном суду на поновно суђење.

Образложење

Пресудом Првог основног суда у Београду П 17038/18 од 20.12.2019. године, ставом првим изреке, одбијен је приговор тужених да о истом захтеву већ тече парница у предмету Првог основног суда у Београду П 65779/10. Ставом другим изреке, одбачена је тужба којом је тражено да се утврди да тужени нису стекли својство закупца на неодређено време, нити својство члана породичног домаћинства заштићеног закупца на уделу од 11/24 стана, што у нарави представља 139,29 m² од укупне површине стана од 304 m² и да ванпарнично решење Петог општинског суда у Београду Р1 171/98 од 08.07.1998. године не производи правно дејство, што би тужени били дужни да трпе. Ставом трећим изреке је одбијен тужбени захтев тужиоца за иселење тужених са свим лицима и стварима из породичне стамбене зграде кућни број ... у улици ..., коју чини осмособан стан површине 304 m² који се састоји од осам соба, кухиње, два купатила, три клозета, предсобља, ходника, балкона, подрума и тавана. Ставом четвртим изреке је обавезан тужилац да накнади туженима трошкове парничног поступка у износу од 224.910,00 динара.

Пресудом Апелационог суда у Београду Гж 5769/20 од 03.03.2021. године, ставом првим изреке, одбијена је жалба тужиоца и потврђена означена првостепена пресуда у ставовима другом, трећем и четвртом изреке, а ставом другим изреке је одбијен и захтев тужиоца за накнаду трошкова другостепеног поступка.

Против означене правноснажне пресуде донете у другом степену тужилац је благовремено изјавио ревизију због битних повреда одредаба парничног поступка и погрешне примене материјалног права.

Тужени су доставили одговор на ревизију.

Врховни суд је испитао побијану пресуду у смислу члана 408. Закона о парничном поступку – ЗПП („Службени гласник РС“, бр. 72/11, 49/13-УС, 74/13-УС, 55/14, 87/18, 18/20, 10/23) и утврдио да је ревизија делимично основана.

Пазећи по службеној дужности на битну повреду из члана 374. став 2. тачка 2. у вези с чланом 408. ЗПП, а имајући у виду и да наводи ревизије на то указују.

Врховни суд је утврдио да су нижестепени судови начинили битну повреду одредаба парничног поступка из члана 374. став 2. тачка 2. ЗПП одлуком о одбачају тужбе за утврђење да тужени нису стекли својство закупца на неодређено време, нити својство члана породичног домаћинства заштићеног закупца на уделу од 11/24 стана што у нарави представља 139,29 m² стана укупне површине 304 m² (који је детаљно описан у ставу трећем изреке првостепене пресуде) и потврђивањем таквог решења, јер су суштински одбили да одлучују о захтеву за који су надлежни.

Ово стога што је ванпарничним решењем Петог општинског суда у Београду Р1 171/98 од 08.07.1998. године правни претходник тужених одређен за закупца на неодређено време, а остали тужени и син тужене ГГ за кориснике на тужиоцевом сувласничком уделу од 11/24 стана, што у нарави представља 139,29 m² стана укупне површине 304 m² у улици ... бр. ... у ... и с обзиром да је од доношења тог решења у међувремену донето више судских одлука чије би правне последице могле да утичу на право тужених да даље користе предметни стан. Постављање оваквог тужбеног захтева представља одговарајући правни начин за евентуално отклањање правних дејстава наведеног решења од 1998. године, јер је Законом о ванпарничном поступку прописано да се против решења којим је поступак правноснажно завршен предлог за понављање поступка не може поднети, ако је учеснику тим или другим законом признато право да свој захтев о коме је решењем одлучено остварује у парници или у поступку пред управним органом (члан 29. став 2) и да правноснажност решења донесеног у ванпарничном поступку не спречава учеснике да свој захтев о коме је решењем одлучено остварују у парници или у поступку пред управним органом, кад им је то право признато овим или другим законом (члан 26).

С обзиром на изложено, тужба за утврђење да тужени нису стекли својство закупца на неодређено време, нити својство члана породичног домаћинства заштићеног закупца на 11/24 удела предметног стана је дозвољена, сагласно члану 194. став 1. ЗПП и за њено подношење тужилац има правни интерес у смислу става другог истог члана јер одлука о тужбеном захтеву за иселење тужених из предметног стана зависи од одлуке о захтеву за утврђење да ли тужени имају какав правни статус на предметном стану који би спречавао њихово иселење.

Пошто је суд опште надлежности надлежан да одлучује о овако постављеном тужбеном захтеву, у смислу чл. 22. ст. 2. и 3. и 24. ст. 1. тачка 3. Закона о уређењу судова, у вези с чланом 1. ЗПП, није било места одбачају тужбе у том делу, нити одбијању жалбе тужиоца и потврђивању тог решења, па су укинуте су нижестепене одлуке у том делу, применом члана 415. став 1. ЗПП.

У преосталом делу, у погледу одбачаја тужбе којом је тражено да ванпарнично решење Петог општинског суда у Београду Р1 171/98 од 08.07.1998. године не производи правно дејство што би тужени били дужни да трпе, првостепени суд је правилно одбацио тужбу а другостепени правилно одбио жалбу тужиоца и потврдио решење у том делу. Супротно наводима ревизије, доношењем тог решења није учињена битна повреда одредаба парничног поступка из члана 374. став 2. тачка 2. ЗПП, јер би се усвајањем таквог захтева противправно потирало правно дејство правноснажне судске одлуке, супротно одредбама члана 29. Закона о ванпарничном поступку и члана 142. став 4. Устава Републике Србије којим је прописано да судску одлуку може преиспитивати само надлежни суд у законом прописаном поступку, као и Уставни суд у поступку по уставној жалби.

Према утврђеном чињеничном стању тужилац је сувласник са 790/1440 идеалних делова стана укупне површине 304 m² у улице у ..., који је дат на коришћење правним претходницима тужених. Најпре је уговор о коришћењу тог стана од 07.10.1967. године закључио ДД (деда туженог ББ, свекар тужене ВВ и отац тужене ГГ), а затим је 06.07.1989. године уговор закључио његов син ЂЂ. ЂЂ је откупио предметни стан 10.07.1995. године и затим је 27.12.1995. године половину тог стана поклонио својој сестри, туженој ГГ. Он је одређен за закупца на неодређено време на делу од 139,29 m² предметног стана који није откупио, правноснажним решењем Петог општинског суда у Београду Р1 171/98 од 08.07.1998. године, донетим у односу на противника предлагача (тужиоца у овој парници) као сувласника предметног стана. Истим решењем одређено је да ће предлагач користити део стана на коме је одређен за закупца на неодређено време са супругом ВВ, сином ББ, сестром ГГ и њеним сином ЕЕ.

Правноснажном пресудом Другог општинског суда у Београду П 6899/02 од 23.05.2006. године утврђено је да су ништави уговори о откупу стана од 10.07.1995. године, који се односи на откуп стана - куће у улици ... број ... у ... у идеалном делу од 13/24 (што представља површине од 164,71 m²) и о поклону од 27.12.1995. године, а правноснажном пресудом Првог основног суда у Београду П 12550/10 од 30.06.2011. године утврђено је да су ништави и наведени уговори о коришћењу стана од 1967. и 1989. године. Према образложењу пресуде од 30.06.2011. године, уговори о коришћењу стана су ништави из разлога што органи који су стан дали на коришћење нису имали власништво нити право располагања на целом стану, а према образложењу пресуде од 23.05.2006. године уговор о откупу стана је ништав јер је било могуће откупити само цео стан а не и део стана, према члану 16. Закона о становању.

Првостепени суд је закључио да је захтев тужиоца за иселење тужених из предметног стана неоснован јер тужени имају правни основ за коришћење (решење од 08.07.1998. године) тужиоцевог дела стана, на коме је њихов правни претходник одређен за закупца на неодређено време, а тужени (и син тужене ГГ) за кориснике који они све време и користе, сходно члану 34. став 1. у вези с чланом 40. став 1. Закона о становању.

Другостепени суд је прихватио чињенично правни закључак првостепеног суда нашавши да тужилац, на коме је терет доказивања сходно члану 231. ЗПП, није доказао да тужени користе стан без правног основа и да немају својство закупца стана, односно члана породичног домаћинства. Ово стога што решење од 08.07.1998. године није стављено ван снаге те и даље производи правно дејство, иако су оглашени ништавим и уговори о коришћењу стана од 1967. и 1989. године и о откупу дела стана од 10.07.1995. године и поклону од 27.12.1995. године, као што правно дејство производи и решење од 17.01.1961. године, којим је предметна непокретност дата на коришћење правном претходнику тужених.

Врховни суд налази да су нижестепене пресуде, због погрешне примене материјалног права за сада неправилне, с обзиром да је чињенично стање потребно за правилну примену материјалног права и пресуђење непотпуно утврђено.

Према одлукама Европског суда за људска права (у даљем тексту: ЕСЉП) „дом“ је правни стандард, „аутономни појам“. Да ли се одређени простор може сматрати домом неког лица у смислу члана 8. став 1. Европске конвенције за заштиту основних и људских права и основних слобода (у даљем тексту: Европска конвенција) зависи од чињеница и околности конкретног случаја, пре свега, постојања трајних и чврстих веза лица са тим простором, при чему је без утицаја законитост основа коришћења тог простора (видети пресуде *Buckle против Уједињеног Краљевства*, број представке 20348/92 од 29. септембра 1996. године, ст. 53-54 и *McCann против Уједињеног Краљевства*, број представке 19009/04 од 30. маја 2008. године, став 46). Осим тога, право на поштовање дома природно је и нераздвојиво повезано са правом на поштовање породичног живота будући да је дом, у смислу тумачења ЕСЉП, кључан за активности које обухватају породичан живот.

С обзиром на то да у конкретном случају тужени, као и син тужене ГГ живе у предметној непокретности преко пола века, као корисници стана и чланови породичних домаћинстава сада покојних носилаца станарског права, најпре ДД а затим ЂЂ, очигледно је да тужени имају трајне и чврсте везе са предметном непокретношћу и да се она може сматрати њиховим домом у смислу члана 8. став 1. Европске конвенције, независно од тога да ли они имају правни основ за његово даље коришћење. Несумњиво је и да би обавезивање тужених на иселјење из стана представљало мешање у њихово право на поштовање дома (види пресуде *Станкова против Словачке*, број представке 7205/02 од 09. октобра 2007. године, став 57 и *Ћосић против Хрватске*, број представке 28261/06 од 15. јануара 2009. године, став 18) као и одлуке Уставног суда Уж 5084/2011 од 17. јануара 2013. године, Уж 9495/2013 од 22. октобра 2015. године, Уж 2486-17 од 26. децембра 2019. године).

Обавезивање неког лица на иселјење из стана Европска конвенција допушта, под условом да је мешање предузето на основу закона и у складу са законом, да се њиме остварује један или више легитимних циљева прописаних ставом 2. члана 8. те Конвенције и да је оно „неопходно у демократском друштву“ ради постизања тих циљева. При томе, захтев „неопходности у демократском друштву“ односи се како на процесна, тако и на материјалноправна питања (видети поменути пресуду *McCann против Уједињеног Краљевства*, став 49 и пресуду *Yordanova и други против Турске*, број представке 25446/06 од 24. априла 2012. године, став 118). ЕСЉП је у више својих одлука изразио став да губитак дома представља најизразитији облик мешања у право на поштовање дома, те да стога свако лице изложено ризику мешања таквог значаја, у принципу, требало би да имају могућност да сразмерност и оправданост мере буде

утврђена од стране независног суда, у светлу релевантних начела из члана 8. Европске конвенције, без обзира на то што је, према домаћем праву, његово право на коришћење стана престало (види пресуде *McCann против Уједињеног Краљевства*, став 50 и *Тосић против Хрватске*, став 22).

Полазећи од тога да је, сагласно члану 16. став 2. Устава, Европска конвенција саставни део правног поретка Републике Србије, као и од одредаба члана 18. Устава према којима се људска права зајемчена Уставом, општеприхваћеним правилима међународног права, потврђеним међународним уговорима непосредно примењују, а одредбе о људским правима тумаче у корист унапређења вредности демократског друштва сагласно важећим међународним стандардима људских права, као и пракси међународних институција које надзиру њихово спровођење, нижестепени судови су били у обавези да испитају: да ли би се у конкретном случају, усвајањем захтева за исељење тужених, радило о мешању у њихово право на поштовање дома, затим да утврде да ли је мешање утемељено на закону и усмерено на постизање легитимног циља, те коначно, ако јесте и да оцене може ли се мешање у право на поштовање дома оправдати са становишта разлога прописаних у члану 8. став 2. Европске конвенције, односно постоји ли неопходна друштвена потреба за такво мешање.

У вези са питањем мешања у право на поштовање дома, из садржине нижестепених пресуда произлази међутим да су се судови у суштини једино бавили тиме да ли тужени имају правни основ за коришћење предметног стана (и закључили да постоји, с обзиром да је ванпарнично решење од 1998. године и даље на снази и да се не може стављати ван снаге) што и није битно из већ изложених разлога, као и да су испуњени законом прописани услови за исељење из стана (као вид ограничења права на поштовање дома), односно тиме да ли је исељење утемељено на закону и на судским одлукама којима су поништени уговори о коришћењу стана од 1967. и од 1989. године, а потом и уговор о откупу стана из 1995. године. Законитост основа за коришћење дома, како је изражено у поменутих пресудама ЕСЈП, и није битна, па стога ни околност што су поменути уговори о коришћењу и о откупу стана оглашени ништавим.

Нижестепени судови су занемарили да су тужени, и поред тога што су и даље остале на снази поменута решења од 17.01.1967. године и судско решење од 08.07.1998. године, још у одговору на тужбу, а затим и током целог поступка, па и у одговору на ревизију, указивали да је њихов правни претходник ДД предметни стан добио на коришћење на основу теретног правног посла, тројном разменом у које је он, за предметни, разменио станарско право на стану од преко 200 m² на ... (сада ...), да тужени предметни стан користе од 1967. године, да за њега редовно плаћају закупнину, да је решењем од 1998. године њихов правни претходник ЂЂ одређен за закупца стана а тужени, као и син тужене ГГ, за кориснике стана и да би они остали на улици уколико би из тог стана били иселени јер друге имовине немају, чиме би било угрожено њихово право на заштиту породичног дома из члана 8. Европске конвенције за заштиту основних и људских права и основних слобода.

Ради правилне примене материјалног права требало је да нижестепени судови размотре и оцене чињенице на којима су тужени суштински истакли приговор мешања у њихово право на поштовање дома (и то не само оне које се тичу законитости мешања, које су чињенице испуњене у конкретном случају с обзиром да је тужилац сувласник стана из кога тражи исељење), већ и оне које се односе на испуњеност других услова из члана 8. став 2. Европске конвенције, дакле питања оправданости и сразмерности мешања, стављањем у однос тог права са правом тужилаца на имовину.

С обзиром на изложено, Врховни суд је укинуо нижестепене пресуде применом члана 416. став 2. ЗПП као у другом ставу изреке и предмет вратио првостепеном суду на поновно суђење остављајући да се и о трошковима поступка одлучи уз коначну одлуку.

Да би материјално право било правилно примењено неопходно је поуздано утврдити да ли би се захтевом за исељење прекомерно и неоправдано мешало у право тужених на поштовање њиховог дома, разјаснити да ли њима евентуално стоји на располагању каква друга непокретност коју би они могли да користе за становање, али и то да ли тужилац на било који начин доказује да би даље трајање раније успостављеног ограничења његовог имовинског права (сусвојине) за њега представљао прекомеран терет због личних, стамбених или социјалних прилика или других разлога што је неопходно да уради уколико сматра да усвајање његовог тужбеног захтева за исељење тужених није прекомерно (видети пресуду ЕСЈП у предмету *Scollo против Италије*, представка број 19133/91 од 28. септембра 1995. године, став 38).

Пошто правилна примена материјалног права захтева да се чињенично стање употпуни на начин како је указано овом одлуком, Врховни суд је другим ставом изреке укинуо нижестепене пресуде и предмет вратио првостепеном суду на поновно суђење, применом члана 416. став 2. ЗПП.

**Председник већа – судија
Бранислав Босиљковић**

За тачност отправка
Управитељ писарнице
Марина Антонић